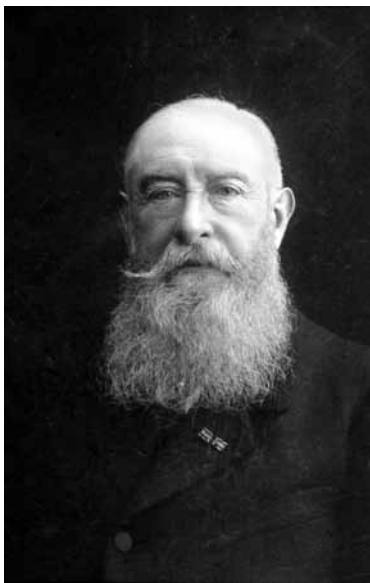

Biografie van dokter E.G. Huender door H.W. Heuvel

Larense Heuvel Werkgroep

In het archief van ECAL (Erfgoedcentrum Achterhoek Liemers) in Doetinchem bevindt zich veel bronmateriaal dat afkomstig is van Meester Hendrik Willem Heuvel, welbekend als schrijver van het boek Oud-Achterhoeksch Boerenleven. Heuvel was erg veelzijdig en productief. Eén van de manuscripten van zijn hand betreft een biografie over Dr. Everhard Gezinus Huender, geboren in 1828 te Nijbroek en overleden in 1911 te Laren Gld.

Dr. Everhard Gezinus Huender

Hieronder volgt een samenvatting van die biografie, waarbij Heuvel gebruik heeft gemaakt van een levensloopbeschrijving van Huender zelf, uit 1906. De biografie is opgedeeld in vijf stukken. De eerste drie delen gaan over de ouders en de jeugd van Huender, over zijn jongere broer en onderwijs, en over zijn opleiding. Daarna volgen twee delen over zijn periode in Laren.

Eerst op 't Lindenberg (Deventerweg 73) en later in een nieuwe woning op de Boerkamp (Rengersweg 5). Dit Larense deel wordt uitgebreider besproken. De originele schrijfstijl en bewoordingen zijn voor een groot deel overgenomen.

Heuvel en Huender

Toen H.W. Heuvel voor de eerste maal in Maclarens heerlijke boek Harten van goud las over "Een dokter van de oude school" moest hij steeds denken aan de oude dokter E.G. Huender te Laren, die toen nog leefde. Huender had veel indruk gemaakt op Heuvel. De plattelandsdokter stond er om bekend altijd hulpvaardig, onbaatzuchtig en nobel denkend te zijn. Rijkdom interesseerde hem niet. Patiëntenbezoek deed hij te voet. In het boek werd de begrafenis van de oude Schotse dokter William Maclure op een koude winterdag met voetenhoge sneeuw op een ontroerende wijze beschreven. De begrafenis van Dr. E.G. Huender was niet zo indrukwekkend; daarvoor zijn onze Achterhoekse boeren te nuchter. Wel was een groot aantal mensen op de Larense begraafplaats

gekomen om met dankbaarheid en verering afscheid te nemen in dat mooie, plechtige dennenland.

I

Huender is op 12 januari 1828 geboren in Nijbroek, gemeente Voorst. Hij was de tweede zoon van Rutger Hendrik Huender, predikant te Nijbroek, en Bartha Catharina Aleijda Margaretha Aalbers. In 1832 was vader Huender predikant geworden. Het grootste gedeelte van het inkomen bestond uit de opbrengst van 28 bunders tiendvrij pastorieland. Een gedeelte daarvan was verpacht, maar een ander gedeelte bebouwde de dominee zelf, omdat dit voordeliger was. Zo hield hij twee of drie melkkoeien, een paar eenjarigen, een paar kalveren en een paard. Ook mestte hij jaarlijks een paar varkens. Ds. Huender is verder predikant geweest in Holten, Wijngaarden en Silvolde. De jonge Huender ging naar school en voor domineeskinderen was het leren nog van veel meer belang dan voor de boerenkindertjes, want zij moesten de wereld in, terwijl de anderen, die bij vee- en akkerbouw bleven, niet zoveel kennis nodig hadden.

II

Een jongere broer, Gerhard Huender (geb. 1836), die jarenlang hoofd van de school was in zijn geboortedorp, heeft op een onderwijzersvergadering een aardige lezing gehouden, getiteld "Herinneringen uit mijn schooljaren".

Daarin vertelt hij dat de kleintjes, die net op school begonnen, kwamen te zitten bij oudere broers of zusters. Die moesten hen helpen bij het leren van de letters uit het spaboekje en het schrijven op de lei. Dan kwamen ze op de kleine bankjes vooraan, waar ze zich oefenden in het spellen; ze werden meestal overhoord door de grotere kinderen, soms door de meester. Ze werkten met "kuben", waarop 6 letters stonden, op een letterplank, of kregen in koor oefeningen op de letterkast, die voor de klasse stond.

III

De studie jaren van Huender in den vreemde begon-

nen al relatief vroeg, toen hij tegen zijn 11e of 12e jaar privélessen in Deventer nam, 's woensdags Latijn bij de heer Ph. Budde en 's zaterdags Frans bij de bekende Franse meester en kostschoolhouder, Mannes Levenkamp. Daar reed hij op een ezel heen, want de kleiwegen, vooral door Terwolde, waren toentertijd, vooral 's winters, schier onbegaanbaar. Op 7 december 1843 kwam hij in Doetinchem in de apotheek van de heer F.H. Renssen, om het apothekersbedrijf te leren.

In september 1846 vertrok hij naar Amsterdam, om de lessen aan de Klinische School aldaar te volgen. Hij volgde colleges van veel verschillende professoren. De cursus duurde 4 jaren. In de eerste jaren reisde hij met de diligence naar Deventer, dan naar Kampen en van daar met de boot naar Amsterdam. Later ging de reis met de "snorrewagen" van Overbosch uit Epe, van Vaassen naar Arnhem en verder per Rijnspoor naar Amsterdam. Op 12 mei 1849 heeft hij de intocht van koning Willem III en de feestelijkheden bij zijn kroning bijgewoond.

IV

Nu was de jonge Huender haast op zijn bestemming. Na zijn vertrek uit Amsterdam in 1850 bracht hij enige tijd door bij een oom Duitschhof in Gendringen, om wat praktijkkennis op te doen. Op 26 november 1850 en 30 juli 1851 deed hij te Arnhem examen in genees- en heelkunde. Op 15 oktober 1851 kwam hij te Laren (Gld.) inwonen bij J.H. Greve op 't Lindenberg. En op zaterdag 18 oktober ging hij met de akten naar het Gemeentebestuur, om zich als gevestigd aan te geven.

Het Lindenberg was een flink boerenhuis met dwars-huis, zoals er toen onder Laren weinig waren. Het was na een brand in 1808 modern opgebouwd. De bewoner en eigenaar Greve was getrouwd met een freule van Keppel van de Woolbeek, een eeuwenoud kasteel, dat voor enkele jaren was afgebroken. Greve was landbouwer en hield tevens een olieslagerij, waarmee destijds, toen alle boeren hun raapzaad voor eigen olie verbouwden, heel wat te doen was. Het huis was, toen Heuvel dit schreef, nog in dezelfde staat en op de opkamer had de jonge dokter zijn woonvertrek en apotheek.

Laren was toen nog een heel klein dorpje. In de kom stonden een paar herbergen, het van ouds bekende Witkamp en Eggink "de Smid", een winkel van Horstman en verder slechts nederige huisjes met rieten daken en kleine ruitjes. Iets verder aan de weg naar Lochem was in 1835 een mooi nieuw Hervormd kerkgebouw verzezen in plaats van de eeuwenoude Ewalduskapel, die in de Katholieke tijd een bedevaartsplaats was. Van heinde en verre kwamen men-

Dr. E.G. Huender, woning met dokterspraktijk 'Molenzicht', Rengersweg 5

sen naar de Larense kermis op de eerste maandag in september.

Het dorpje kende nog geen spoor of tram, zelfs geen grintweg. Maar in hetzelfde jaar 1851 was men begonnen met de kunstweg Deventer-Groenlo, die in 1853 voltooid werd. De drukte met vrachtwagens en rijtuigen richting koopstad Deventer nam sterk toe. Wat jaren later kwam ook de grintweg van Zutphen naar Holten tot stand (1857), zodat Laren toen in het kruispunt lag. De meeste boeren gingen naar de markt op donderdag naar Zutphen of vrijdag naar Deventer om er koren, boter en eieren te verkopen. Ook was er een drukke veehandel met Duitsland. In 1850 verrees de eerste molen ten noorden van het dorp, van een Duitser Kölling uit Osnabrück.

In de eerste jaren was de dokterspraktijk niet druk, omdat vele Larenaren eerst nog vasthielden aan beide geneesheren in Lochem. Dat waren de rooms-katholieke dokter Rive en dokter Dieperink met een uitgebreide buitenpraktijk. Huender breidde zijn praktijk eerst uit richting Almen en later richting Bathmen. In Laren kreeg hij ook gaandeweg een goede naam als een bekwaam en voorzichtig geneesheer en zeer ervaren dokter. Meer dan 50 jaar heeft hij zijn beroep uitgeoefend, lijden verzacht of ziekte genezen. Zo'n 3000 geboortes heeft hij begeleid.

V

Na 7 jaar op 't Lindenberg gewoond te hebben, liet dokter Huender een eigen huis bouwen dichtbij de kerk op de Boerkamp (1858). Deze aardige, vriendelijke woning heeft een ruim gezicht naar 't zuiden tot aan de bossen van het Ross. Daar leefde hij 7 jaren als vrijgezel met één van zijn zusters voor de huishouding. In 1865 huwde hij met Annetje Dorothea Maria Jonker, oudste dochter van Ds. H. Jonker, die sinds 1844 predikant te Laren was. Ze was geboren te Mid-

N° 17*

Nommer van het blad 20

Volgnom. 1.	Dagtekening en Jaar der Inscriptie 2.	FAMILIENAAM (Familienaam der vrouw) 3.	VOORNAMEN (Voluit geschreven) 4.	Dagtekening en Jaar der Geboorte 5.	GEBORTEPLAATS 6.	BEGRIJPELIJKE STAAT H. (getrouwd) W. (weduwe) B. (gescheiden van echt) 7.	Dagtekening en Jaar der Doodtekening 8.	OORZAKEN VAN HET DOORSTRIJKEN 9.	Kerk-gemeenschap 11.	Ambt, Hoofdhoop of Dienstp. waarvoor men het hoogst is aangekomen 12.	Huising (Staat, geacht enz. vgl. hierna) 13.	Dagtekening en Jaar der vestiging in de Gemeente 14.	Vorgo Woonsplaats. 15.	Dagtekening en Jaar van het vertrek uit de Gemeente 16.	Waarheen vertrokken. Gemeente en provincie van bestemming, het land van bestemming 17.	Dagtekening en Jaar van het Overlijden 18.	Opgewentent het wettig Domicil. 19.	Aanmerkingen. 20.
1	1842	Alexander	Alexander	12	Laren													
2	1842	Alexander	Alexander	12	Laren													
3	1842	Muulman	Sanna	12	Laren													
4	1842	Van der	Van der	12	Laren													
5	1842	Wijffelij	Gertje	12	Laren													
6	1842	Van der	Van der	12	Laren													
7	1842	Van der	Van der	12	Laren													
8	1842	Van der	Van der	12	Laren													

Binnen de Kone		Binnen de Kone		Buiten de Kone		Buiten de Kone	
17	Molenzicht E.G. Huender	23	H. C. Hoogendijk	24	Bruggink M. Mulderman	35	Verwolde J. Schoneveld
18	Stegeman G. Rutgeet	24	Smeets	25	Verwolde A. J. Westendorp	36	Verwolde G. Schoneveld
19	Van der Eggink	25	Van der Eggink	26	Verwolde G. J. Schoneveld	37	Verwolde G. Hoogendijk
20	Van der Eggink	26	Van der Eggink	27	Verwolde A. J. Westendorp	38	Verwolde J. H. Poisse
21	Van der Eggink	27	Van der Eggink	28	Verwolde A. J. Westendorp	39	Verwolde H. J. Verbeek

Uittreksels Bevolkingsregister Laren 1861-1871 Molenzicht nr. 17 E.G. Huender

woud (NH) op 7 April 1842. Uit zijn huwelijk werden drie levende kinderen geboren. Zijn enige zoon, Rutger Hendrik (geb. 1867), was arts in Laren vanaf 1898.

Dr. Huender had grote eerbied voor prof. Jan Rudolf Thorbecke, een zeldzame staatsman en wetgever "niet beminnelijk en toch vurig bemind, een man als uit ijzer gegoten."

Thorbecke was verantwoordelijk voor de Grondwet van het gedenkwaardige jaar 1848. In deze tijd van liberale ideeën was er veel vooruitgang en ontwikkeling. In de hele westerse wereld en nationaal (arbeidsverlichting via o.a. stoomkracht in fabrieken), maar ook lokaal. Zo werd op 1 november 1865 de spoorlijn Zutphen-Hengelo geopend. Via station Laren, op een uur afstand van het dorp, was het mogelijk in één dag naar Amsterdam te reizen en 's avonds weer thuis te zijn! In Deventer (1858), Zutphen en Lochem (1863) kregen de bewoners gasverlichting. En op 20 augustus 1885 kwam de eerste stroomtram door het dorpje Laren klingelen. Dr. Huender had hiervoor hard gestreden. Weer een stap verder op de weg van vooruitgang via ontwikkeling, welvaart en goede zeden, vond hij.

Toen hij in Laren kwam, had de markeverdeling sinds

een 10 à 20 jaar haar beslag gekregen. De onbewoonde vlakte van heidevelden en wilde groenlanden ten noorden van het dorp tot aan de Schipbeek was vóór die tijd in gemeenschappelijk gebruik, om er 't vee op te drijven, schadden te steken, schollen en plaggen te maaien, enz. Toen waren Witkamp en de Wippert aan de Schipbeek nog "naobers" (buren).

Eerst had er een verdeling van gronden onder de "gewaarden", de rechthebbenden volgens oud Saksisch recht, plaats gehad en enkele jaren later volgde een algemene verdeling onder de ingezetenen naar het aantal koeien. De plaatsen, die toen publiek verkocht werden als behorende aan de marke, waren: de Buisweerd, Azeler, Koeses en Haarman in Verwolde, Oosterveld en de Klompenmaker onder Laren. De commissie had f 1500 afgezonderd voor een grintweg door Verwolde naar Markelo, maar de heer van Verwolde wilde niet bijdragen en zo kwam het er niet van. Na de dood van baron Arend van der Borch gaf het huis Verwolde f 5000 voor een grintweg tot aan de afslag naar het Broek; voor die som is niet alleen die weg verhard, maar ook die van het dorp tot Bruggink. Bij de markeverdeling werd niet alles zuiver gespeeld. Zo kwamen er soms rechtszaken van. Een oude boer vertelde dokter Huender dat hij ook een eed voor 't

gerecht moest doen. Zijn zaak was niet geheel smetteloos, maar anderen, die in dezelfde omstandigheden waren, zwoeren zonder bedenken "En", voegde hij er bij "ik stakke de vinger ook op, maor neet hooge". Middels de markerverdeling werd uiteindelijk het broek ontgonnen en werden huisjes gebouwd op de beste plekken. De intrede van kunstmest deed de rest.

Tussen 1850 - 1860 was Mr. E.J.H. baron van Nagell tot Ampsen burgemeester van Laren en onder zijn bestuur kwamen vele verbeteringen tot stand. De gemeente Verwolde met 600 inwoners fuseerde met Laren. De school in Laren werd vergroot. In Verwolde werd een nieuwe school met onderwijzerswoning gebouwd. Met medewerking van de kerk werd een lokaal voor godsdienstonderwijs toegevoegd. De oude school, een laag gebouw met boogramen, verbonden met een woonhuis, stond op markengrond vóór op de Verwoldse Enk en behoorde aan de Marke.

Als lid van de plaatselijke schoolcommissie heeft Dr. Huender jarenlang de belangen van het openbaar onderwijs voorgestaan. Bijzondere scholen waren er toen nog niet. Dat streven naar scholen met den bijbel was hem ook een gruwel, zeker het orthodoxe geloof.

Huenders oordeel over Dr. A. Kuiper en zijn volgelingen, waaronder onder baron Van der Borch van Verwolde, was vrij negatief. Als theoloog gebruikte Kuiper zijn orthodoxe kijk om de kerk te vernieuwen via o.a. vorming van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Via de protestantse politiek probeerde hij als staatsman bovendien de liberalen en socialisten een halt toe te roepen. En probeerde hij het geloof alom in ieders leven zijn werk te laten doen. Hij had veel volgelingen onder eenvoudige mensen. Heuvel merkt op dat Huender niet goed door had hoe belangrijk de bijbel voor deze laatste groep mensen was. Huender hield van poëzie, zoals die van Tollens, Beets en da Costa. In een toespraak bij de viering van de 70e verjaardag van koning Willem III (19 februari 1889) citeerde hij uit de tijdzangen van laatstgenoemde. Als president-kerkvoogd behartigde hij trouw de belangen van de Hervormde gemeente te Laren. De Marke zorgde er vroeger niet zo goed voor. In 1870 werd het beter na een erfenis van een eenvoudige

Huisarts dr Heunder met Nel Haan, zij was onderwijzeres aan de Verwoldseschool.

Tol Harfsen-Laren, auto dokter Huender, op achtergrond Harmina Johanna Hoentjen, geb. 10-04-1904.

meid, huishoudster Willemina Poesse. Er kwam een nieuw orgel en in 1898 volgde een nieuw uurwerk ter vervanging van de oude klok, die afkomstig was van 't huis Ruurlo.

Ten slotte

Dr. Huender is overleden op 5 november 1911. Hij ligt begraven op de Larense begraafplaats. Als Heuvel langs zijn graf liep, stond hij ook altijd even stil bij de mooie staande zerk en dacht aan zijn goede leven hier en aan de overzijde.

Bronnen
Erfgoedcentrum Achterhoek Liemers, nummer toegang: 0345-1, inv. nr.: 432 "Biografie van E.G. Huender", http://nl.wikipedia.org/wiki/Abraham_Kuiper